

Advies bij het ontwerp van decreet over de ondersteuning van de professionele Kunsten

I. SITUERING

Op 5 maart 2021 hechtte de Vlaamse Regering haar definitieve goedkeuring aan het ontwerp van decreet over de ondersteuning van de professionele kunsten (hierna: Kunstendecreet).

De Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SARC) werd voorafgaand aan de principiële goedkeuring op 18 december 2020 verzocht door Vlaams minister-president Jan Jambon om advies te leveren bij het voorontwerp, conform de mogelijkheid voorzien in punt 3.1.5 van de Omzendbrief VR 2019/11 betreffende de beleids- en regelgevingsprocessen. Dit resulteerde in het [advies bij het voorontwerp van decreet betreffende de ondersteuning van de professionele Kunsten](#) van 27 november 2020 van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed.

Volgende redenen geven aanleiding tot dit complementair advies:

1. De SARC heeft een uitvoerige reactie ontvangen op zijn advies bij het vernieuwde Kunstendecreet, die opgenomen werd als bijlage bij de Memorie van Toelichting van het ontwerp van decreet. De adviesraad constateert tot zijn genoegen dat er naar aanleiding van meerdere bekommernissen en aanbevelingen uit het advies van 27 november 2020 op een aantal cruciale punten aanpassingen doorgevoerd werden in het ontwerpdecreet. Enkele voorbeelden:
 - Inzake de internationale presentatieprojecten wordt de definitie van de term 'kunstproductie' verbreed, sluit men hernemingen niet langer uit en ligt de focus niet meer louter op de functie presentatie, maar wordt deze als een minimum beschouwd;
 - Ten gevolge van het kritische advies van de SARC over de te arbitraire hervorming van de beurzen wordt de grens van 10 jaar als onderscheid tussen de beurs opkomend en bewezen talent losgelaten, dit ten voordele van een inschatting door de aanvrager en

vervolgens de beoordelingscommissie. In datzelfde kader geldt ‘de kwaliteit van de begeleiding’ niet meer als een op zichzelf staand beoordelingscriterium, maar wordt het toegevoegd aan het eerste beoordelingscriterium betreffende de kwaliteit van de motivatie en het werkplan van de beursaanvrager;

- De op verschillende plaatsen aangepaste Memorie van Toelichting die een heldere lezing van het decreet bevordert.

Op basis van de repliek op het advies stelt de SARC echter ook vast dat een aantal fundamentele opmerkingen niet geadresseerd werden, waar verder in dit advies op ingegaan wordt.

2. Daarnaast stelden de omvang en snelheid van de procedure in november de Sectorraad Kunsten en Erfgoed onvoldoende in staat om andere deelraden te betrekken in het adviseringsproces. Voorliggend vervolgadvisie is tot stand gekomen dankzij de samenwerking van de Algemene Raad, de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk en de Sectorraad Kunsten en Erfgoed en kaart een aantal bekommernissen aan in een breder (toekomst)perspectief met inbegrip van aanverwante sectoren. Het is absoluut noodzakelijk voldoende overleg en reflectie in te bouwen bij een decreetswijziging van dergelijke omvang. Eind 2019 reageerde de SARC reeds op een gelijkaardige werkwijze, met name de korte procedure en het gebrek aan voorafgaand overleg bij de wijziging van het decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk. Ook voor dit Kunstendecreet – voor de kunstensector hét cruciale beleidsinstrument – is onvoldoende overleg gepleegd.

Ook al was het niet voorzien dat de SARC opnieuw om advies zou gevraagd worden,¹ acht de raad het om bovenstaande redenen toch nuttig om op eigen initiatief een complementair advies uit te brengen en de bijgewerkte (op basis van alle verleende adviezen²) en definitief goedgekeurde tekst af te toetsen aan de eerste versie.

¹ In de commissievergadering op donderdag 21 januari 2021 van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media van het Vlaams Parlement gaf minister-president Jambon in zijn antwoord op [een vraag om uitleg over de herijking van de cultuurdecreten](#) te kennen dat een nieuwe voorlegging van de bijgewerkte versie van het nieuwe Kunstendecreet aan de SARC niet voorzien is.

² Andere adviezen die reeds verleend werden: de Inspectie van Financiën gaf gunstig advies op 10 november 2020; het wetgevingstechnisch- en taaladvies werd verleend op 13 november 2020; het advies van de Vlaamse Toezichtcommissie werd verleend op 17 november 2020; het JoKER-advies werd verleend op 7 december 2020; het begrotingsakkoord werd verleend op 7 december 2020; het advies van de Raad van State werd verleend op 5 februari 2021.

II. ADVIES

II.1 Specifieke opmerkingen

De adviesraad stelt vast dat verschillende andere opmerkingen uit het advies van 27 november 2020 geen weerklank vonden in het repliekdocument en het bijgewerkte ontwerp van decreet. Via dit advies wil de SARC ze opnieuw kracht bijzetten:

- In de bijgewerkte versie van het ontwerp hanteert men niet langer het begrip ‘kerninstellingen’, maar is er nu sprake van ‘een werkingssubsidie voor twee beleidsperiodes’. Deze bijwerking is slechts een cosmetische ingreep: fundamenteel blijft de gedachte en werking van de kerninstelling bewaard. Het loslaten van de terminologie verandert niets aan het onderliggende doel en neemt niet weg dat de manier waarop deze nieuwe subsidie categorie geconcipieerd is onvoldoende gedragen wordt door de gehele sector.

Deze nieuwe werkingssubsidie wordt gekoppeld aan een beheersovereenkomst met de Vlaamse Gemeenschap waarbij organisaties specifieke taken toegewezen krijgen en bijgevolg op rechtstreekse wijze ingezet kunnen worden als uitvoerder van een cultuurbeleid.

Ook de Raad van State waarschuwt hiervoor in zijn advies van 5 februari 2021³:

“Naar luid van artikel 73 van het voorontwerp sluit de regering een beheersovereenkomst met elke kunstorganisatie die een werkingssubsidie toegekend kreeg voor twee beleidsperiodes, met elke kunstinstelling en met elke organisatie met specifieke kerntaken. In die beheersovereenkomsten kunnen evenwel geen bijkomende subsidievoorwaarden worden opgenomen. De beheersovereenkomst kan enkel de concretisering inhouden van de voorwaarden die bij het aan te nemen decreet zijn bepaald.” (Algemene opmerking 6.4.3.4.)

- De SARC vreest dat er mede door de andere beleidskeuzes die men in het kader van dit decreet maakt een landschap met voornamelijk grote en middelgrote initiatieven en organisaties zal ontstaan. Hoe zullen kleine (kwetsbare) initiatieven zich hiertoe verhouden en hoe kunnen zij zich organisch ontwikkelen? Ook voor hen moet het mogelijk zijn om een duurzame werking uit te bouwen, en m.a.w. niet louter afhankelijk te zijn van projectmatige ondersteuning op korte termijn. Het installeren van een nieuwe categorie zou de kans op instromen of doorgroeien van performante organisaties die op een kleine(re) schaal functioneren niet in het gedrang mogen brengen;
- De bezorgdheid omtrent een zeer ambitieus beleid waarbij het budget die ambities niet volgt blijft overeind staan;
- Betreffende complementariteit met andere cultuurdecreten & aandacht voor cross-sectorale samenwerkingen argumenteert men in het antwoord op het SARC-advies dat het

³ Advies 68.570/3 van 5 februari 2021 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap ‘over de ondersteuning van de professionele kunsten’.

(voor)ontwerp van decreet geen vertaling is van de volledige strategische visienota. De SARC blijft dit decreet echter als een belangrijk instrument beschouwen om aandacht en budgetten te voorzien voor noodzakelijke (cross-)sectorale samenwerkingen, uiteraard zonder afbreuk te doen aan de sectorspecifieke noden. Men verwijst in deze context naar de innovatieve partnerprojecten, maar dit instrument biedt geen afdoend antwoord op de bekommernis van de sectorraad, aangezien het een eerder beperkt totaalbedrag betreft voor deze projecten en de klemtoon in de beoordeling voornamelijk op innovatie ligt. Cross-sectorale samenwerking is ook waardevol op zich. De Vlaamse Regering kan initiatieven hierrond nog verder versterken via een inhoudelijk en financieel impulsbeleid;

- Het ontwerpdecreet druist in tegen een nood aan beleid dat de precaire socio-economische situaties van veel kunstenaars lenigt. Zo zal een kunstenaar niet in staat zijn om de ontvangen beurs om te zetten in een volwaardige verloning (mét opbouw van sociale rechten), dit op basis van een argumentatie zonder wettelijke garantie⁴. Dit gaat in tegen de eigen beleidsambities op het vlak van fair practice en fair pay en de SARC wil het principe van de vrije keuze blijven bepleiten. Overleg tussen het Vlaamse en het federale niveau is nodig om een belastingvrijstelling van de beurzen te kunnen garanderen op een wettelijk sluitende grond. Men dreigt de beleidsinspanningen op andere domeinen (Werk, Sociale Zekerheid) te ondermijnen;
- Ook over de finaliteit, de positionering of (controle op) de samenstelling van de landschapscommissie werd geen duidelijkheid geschapen.

II.2 Sectoroverschrijdende opmerkingen

Naast het herhalen van een aantal specifieke bezorgdheden omtrent het ontwerpdecreet zelf, wil de SARC naar aanleiding van deze hervorming enkele bekommernissen aankaarten die de kunstensector zelf overstijgen en ook relevant zijn voor de andere sectoren vertegenwoordigd in deze adviesraad:

- Het moment van de hervorming en de snelheid waarmee ze doorgevoerd wordt, blijft een van de voornaamste bekommernissen van de SARC. Men houdt vast aan bepaalde systemische ingrepen in het kunstenlandschap, niet voorafgegaan door een impactstudie n.a.v. de coronacrisis. Dit baart zorgen voor de op til zijnde hervormingen van de andere cultuurdecreten;
- In de memorie van toelichting wordt verwezen naar een referentie oefening in opdracht van het Departement CJM die aan de basis ligt voor (procesmatige) ingrepen in het Kunstendecreet en in de nabije toekomst mogelijks ook voor wijzigingen aan andere decreten. Er is echter nog geen bredere discussie gevoerd over het document en het is nog niet publiek beschikbaar

⁴ Memorie van Toelichting bij ontwerp van decreet over de ondersteuning van de professionele Kunsten, p.10.

gesteld waardoor er geen democratische dialoog over mogelijk is. Bijgevolg is er onvoldoende zicht op de decreetoverschrijdende strategie en aanpak vanuit het DCJM;

- Beheersbaarheid en technocratische efficiëntie oefeningen worden hoe langer hoe meer aangehaald om de mogelijkheden binnen subsidiesystemen te beperken, waardoor deze niet meer dreigen aan te sluiten bij de werkelijke noden van de sector;
- Het kerntakendebat heeft nood aan een actualisering. Men wil op het Vlaamse niveau effectiever subsidiëren, maar de lat ligt daarbij vaak te hoog zodat supra-lokale of sub-Vlaamse initiatieven – vaak met een essentiële rol in het bredere cultuurveld en de jeugdsector en door geen enkel ander niveau meer ondersteund – in een vacuüm terecht dreigen te komen of in het ergste geval zelfs zullen verdwijnen. Dat geldt o.a. voor de cultuurspreiding, wat decretaal nergens een volwaardige plaats krijgt en een onmiskenbaar grote impact heeft op het participeren van Vlaamse en Brusselse burgers aan een kwaliteitsvol aanbod;
- Omtrent het onvoldoende uitwerken van de afstemming met het lokale bestuursniveau werd niet gereageerd. Een breed gedragen visie voor het kunstenbeleid en duidelijke overlegmomenten, processen en afspraken over de gedeelde verantwoordelijkheid onder beleidsmakers die op de diverse niveaus actief zijn, ontbreekt bijgevolg nog steeds of is niet voldoende transparant;
- Door de grote mate van delegatie naar het uitvoeringsbesluit is het moeilijk om de consequenties van een aantal elementen uit het herziene Kunstendecreet voldoende in te schatten. Met name het beoordelingssysteem is een uiterst belangrijk element dat niet uitgewerkt is in het ontwerpdecreet. Een verdere detaillering met het oog op de autonomie en haalbaarheid van het beoordelingssysteem zoals het nu wordt voorgesteld, is noodzakelijk. Wederom scheidt dit een potentieel precedent voor de op til zijnde hervorming van de andere cultuurdecreten.

Het advies van de Raad van State van 5 februari 2021 ondersteunt deze bevinding van de SARC in het geval van de kortlopende subsidies voor organisaties en de werkingssubsidies voor (kunsten)organisaties (met inbegrip van de kunstinstellingen en de regeling van organisaties met specifieke kerntaken, cf. opm. 6.3.2.).⁵ Het advies geeft te kennen dat mits inachtneming van het artikel 11 van de wet van 16 juli 1973 waarbij de bescherming van de ideologische en filosofische strekkingen gewaarborgd wordt:

“De nadere bepaling van de subsidievoorwaarden, beoordelingscriteria en erkenningsvoorwaarden door de regering enkel de precisering kan betreffen van de in het aan te nemen decreet bepaalde criteria; het genoemde legaliteitsbeginsel staat er immers aan in de weg dat ten aanzien van instellingen die activiteiten verrichten die zijn gericht op de gehele Vlaamse Gemeenschap, nieuwe subsidievoorwaarden bij besluit van de Vlaamse Regering zouden worden ingevoerd. Hetzelfde geldt ten

⁵ Algemene opmerkingen 6.1. t.e.m. 6.4.3.5.

aanzien van de machtiging aan de regering om de procedure voor (de beoordeling van) de aanvraag en de procedure voor de erkenning als kunstinstituut nader te regelen.”
(Algemene opmerking 6.4.3.2., tweede en derde alinea)

II.3 Conclusie

De SARC constateert een opmerkelijke verschuiving in werkwijze naar aanleiding van het herzieningsproces van het Kunstendecreet, die gekenmerkt wordt door een snelle en minder participatieve aanpak. De SARC maakt zich zorgen dat de hervorming bovenop de impact van de coronacrisis versturende effecten zal hebben op de kunstensector, maar ook op het brede jeugd- en cultuurbeleid in Vlaanderen.

Vanuit deze bezorgdheid vraagt de SARC nogmaals met aandrang om een meer diepgaande en zorgvuldige langetermijnoefening te maken inzake de herziening van het gehele jeugd- en cultuurbeleid.

Namens de Algemene Raad,

Annick Schramme, algemeen voorzitter
Bart Dierick, algemeen secretaris

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Bart Demuyt, voorzitter
Sigrid Bosmans, ondervoorzitter
Laura Van Wijnsberghe, secretaris

Namens de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk,

Frie De Greef, voorzitter
Dirk Verbist, ondervoorzitter
Liesbeth Lemiere, secretaris